

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
захисту довкілля
та природних ресурсів України
19 серпня 2022 року № 309

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
17 жовтня 2022 р.
за № 1253/38589

МЕТОДИКА
визначення збитків, заподіяних навколишньому
природному середовищу в межах територіального моря,
виключної морської (економічної) зони та внутрішніх
морських вод України в Азовському та Чорному морях

1. Загальні положення

1. Ця Методика встановлює порядок визначення розміру збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях внаслідок збройної агресії Російської Федерації, зокрема у разі забруднення та/або засмічення морських вод від суден, кораблів та інших плавучих засобів, у тому числі військових.

2. У цій Методиці терміни вживаються у такому значенні:

забруднення морських вод - надходження до морських вод забруднюючих речовин;

засмічення морських вод - привнесення у морські води сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин.

морські води - води в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях;

3. Ця Методика застосовується уповноваженими особами, які здійснюють державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, при визначенні розміру збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях внаслідок подій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, зокрема у разі забруднення та/або засмічення морських вод від суден, кораблів, та інших плавучих засобів, у тому числі військових (далі - суден).

4. Визначення розміру збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях внаслідок подій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, зокрема у разі забруднення та/або засмічення морських вод від суден, проводиться на підставі матеріалів огляду місця події, інструментально-лабораторних вимірювань, даних візуальних спостережень, аерофотозйомки, дистанційного зондування Землі, державного моніторингу вод, розрахункових методів, опрацювання експертних оцінок чи встановлених розслідуваннями або оцінених у результаті еколого-гідрологічних вишукувань, судових документів, документів дозвільного характеру, проектної документації,

технологічних регламентів, індивідуальних норм водоспоживання та водовідведення, матеріалів, отриманих в ході проведення слідчих дій правоохоронними органами, опрацювання експертних висновків, пояснень, довідок, документів, матеріалів, відомостей, отриманих, зокрема, з будь-яких джерел, оперативних повідомлень фізичних та юридичних осіб тощо (далі - методи).

5. Після визначення розміру збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях внаслідок подій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, зокрема у разі забруднення та/або засмічення морських вод від суден, такий розрахунок направляється до правоохоронних органів для долучення до матеріалів кримінального провадження.

6. Суми збитків відшкодовуються Російською Федерацією, як державою-агресором, відповідно до принципів і норм міжнародного права.

7. Держекоінспекція веде облік кількості та сум розрахованих збитків.

2. Визначення розміру збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення морських вод від суден

1. Розмір збитків, заподіяних внаслідок подій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, що призвели до забруднення та/або засмічення морських вод від суден, обчислюється в доларах США на підставі кількості забруднюючих речовин, сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин, об'єму господарсько-фекальних стічних вод, визначених згідно з розділом 3 цієї Методики, за формулою:

$$З = K_{\text{в}} \times M \times T, \quad (1)$$

де **З** -розмір збитків, заподіяних внаслідок забруднення морських вод від суден в доларах США;

K_в = 10 -коефіцієнт, що враховує збільшення шкоди морській екосистемі під час воєнного стану;

М -кількість забруднюючих речовин (кг (кг-екв.)), сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин (кг), об'єму господарсько-фекальних стічних вод (м³);

Т -значення для обчислення розміру збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення морських вод із суден, кораблів та інших плавучих засобів, у тому числі військових, визначається відповідно до такс для обчислення розміру відшкодування збитків, заподіяних підприємствами, установами, організаціями і громадянами України, іноземними юридичними особами та громадянами внаслідок забруднення із суден, кораблів та інших плавучих засобів територіальних і внутрішніх морських вод України, наведених у додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 03 липня 1995 року № 484 «Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування збитків, заподіяних внаслідок забруднення із суден, кораблів та інших плавучих засобів територіальних і внутрішніх морських вод України».

Для сторонніх предметів, матеріалів та відходів Т аналогічний розміру відшкодування збитків за одиницю виміру для показника «Сміття».

2. Віднесення забруднюючих речовин до категорій токсичності (категорії забруднювачів) (X, Y, Z) проводиться відповідно до Міжнародної конвенції по запобіганню забрудненню із

суден 1973 року (Правило 6 глава 2 додатку II Правил запобігання забрудненню шкідливими рідкими речовинами, що перевозяться наливом).

3. Визначення кількості забруднюючих речовин, сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин, об'єму господарсько-фекальних стічних вод

1. Кількість скинутих забруднюючих речовин, сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин, об'єму господарсько-фекальних стічних вод визначається на підставі методів, наведених у пункті 4 розділу 1 цієї Методики.

2. У разі скидання забруднюючих речовин в суміші з водою, їх кількість визначається виходячи з концентрації та об'єму скинутої суміші за формулою:

$$M = C \times V \times 10^{-3}, \quad (2)$$

де M -кількість забруднюючої речовини, кг (кг-екв.);

C -концентрація забруднюючої речовини, г/м³;

V -об'єм скинутої суміші, м³;

10^{-3} -коефіцієнт перерахування маси забруднюючих речовин з грамів в кілограми.

3. Кількість, скинутої від суден нафти (нафтопродуктів), визначається на підставі методів, наведених у пункті 4 розділу 1 цієї Методики.

4. При відсутності даних про кількість скинутої нафти (нафтопродуктів) її маса визначається за формулою:

$$M = M_1 + M_0, \quad (3)$$

де M - маса нафти (нафтопродуктів), що надійшла у водний об'єкт, кг;

M_1 - маса нафти (нафтопродуктів), зібраної з поверхні води та берегової смуги, кг;

M_0 - маса нафти (нафтопродуктів), яка залишилася на поверхні води після проведення заходів з ліквідації наслідків забруднення, кг.

Маса нафти (нафтопродуктів) (M_0), яка залишилася на поверхні води після проведення заходів з ліквідації наслідків забруднення розраховується за формулою:

$$M_0 = M_n \times S \times 10^{-3}, \quad (4)$$

де M_n -питома маса нафти (нафтопродуктів) на 1 м² поверхні води, г/м², яка визначається, згідно з додатком до цієї Методики;

S -площа розливу нафти (нафтопродуктів) на поверхні води, м²;

10^{-3} -коефіцієнт перерахування маси нафти (нафтопродуктів) з грамів в кілограми.

5. Розрахунок маси нафти (нафтопродуктів) за фактичними даними обсягу розливої нафти (нафтопродуктів) може бути визначений за балансом між початковою кількістю нафти (нафтопродуктів), що знаходилася у ємності, і кількістю нафти (нафтопродуктів), що у ній залишилася після виливу. Кількість нафти (нафтопродуктів) у ємності визначається за даними

документів про заповнення ємності або будь-яких інших даних. Розрахунок здійснюється за формулою:

$$M = M_{\text{поч}} - M_{\text{зал}}, \quad (5)$$

де M - маса нафти (нафтопродуктів), що надійшла у водний об'єкт, кг;

$M_{\text{поч}}$ - початкова маса нафти (нафтопродуктів), що перебувала в ємності, кг;

$M_{\text{зал}}$ - маса нафти (нафтопродуктів), що залишилася в ємності після виливу, кг.

6. У випадку розливу нафти (нафтопродуктів) під час вантажно-розвантажувальних робіт, коли кількість нафти, що перекачується, фіксується приладами, маса скинутої нафти (нафтопродуктів) встановлюється за показаннями засобів вимірювальної техніки про кількість перекачаної нафти (нафтопродуктів) і фактичну наявність нафти у відповідних ємностях або розраховується виходячи з продуктивності перекачувального механізму і часу виливу.

7. У разі скидання нафти (нафтопродуктів) в суміші з водою, її маса розраховується виходячи з концентрації нафти у суміші та маси скинутої суміші.

8. При розрахунку маси нафти за результатами інструментально-лабораторних вимірювань оцінюється маса нафти (нафтопродуктів) на одиниці площі поверхні води та концентрація розчиненої і емульгованої нафти у забрудненому водному шарі.

Маса нафти (нафтопродуктів), що надійшла у водний об'єкт, розраховується за формулою:

$$M = M_{\text{п}} + M_{\text{р}}, \quad (6)$$

де M - маса нафти (нафтопродуктів), що надійшла у водний об'єкт, кг;

$M_{\text{п}}$ - маса нафтової плівки, кг;

$M_{\text{р}}$ - маса розчиненої та емульгованої нафти (нафтопродуктів), кг.

Маса нафтової плівки ($M_{\text{п}}$) визначається за формулою:

$$M_{\text{п}} = M_{\text{пм}} \times S \times 10^{-3}, \quad (7)$$

де $M_{\text{пм}}$ - питома маса нафти (нафтопродуктів) на 1 м² поверхні води, г/м², яка визначається згідно з додатком до цієї Методики;

S - площа поверхні води, забрудненої нафтою (нафтопродуктами), м²;

10^{-3} - коефіцієнт перерахунку маси нафти (нафтопродуктів) з грамів в кілограми.

Маса нафти (нафтопродуктів), що перейшла у водний об'єм у розчиненому і емульгованому стані ($M_{\text{р}}$), визначається за формулою:

$$M_{\text{р}} = h \times S \times (C_{\text{н}} - C_{\text{ф}}) \times 10^{-3}, \quad (8)$$

де h - товщина шару води, забрудненого нафтою (нафтопродуктами), м. При глибинах, менших ніж 10 м, h приймається рівною середній глибині водного об'єкта в районі знаходження нафтової плями. Якщо глибина водного об'єкта в

районі знаходження нафтової плями більша 10 м, то h приймається рівною 10 м;

S - площа забруднення водного об'єкта нафтою (нафтопродуктами), m^2 , яка визначається методом експертних оцінок, інструментальним методом або методом аерофотозйомки;

10^{-3} - коефіцієнт перерахування маси нафти (нафтопродуктів) з грамів в кілограми;

C_n - середня концентрація розчиненої і емульгованої нафти (нафтопродуктів) у забрудненому об'ємі води під нафтовою плямою, $г/м^3$, яка визначається за формулою:

$$C_n = (C_1 + C_2 + C_3) / 3, \quad (9)$$

де C_1, C_2, C_3 - концентрація розчиненої і емульгованої у воді нафти (нафтопродуктів) на глибинах 1 м, $h/2$ і h м, $г/м^3$;

C_ϕ - фонові концентрації розчиненої і емульгованої нафти (нафтопродуктів) у воді цього водного об'єкта, $г/м^3$.

Фоніва концентрація визначається за результатами вимірювань проб вод, відібраних поза зоною забруднення під час його фіксації, або отримується від суб'єктів державного моніторингу вод, визначених у Порядку здійснення державного моніторингу вод, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 758.

У разі, якщо фонові концентрації не встановлені, значення C_ϕ приймається рівним гранично допустимій концентрації нафтопродуктів для морських вод ($0,05 г/м^3$).

9. В основі розрахунку маси нафти (нафтопродуктів) на основі експертних оцінок лежить візуальна оцінка товщини нафтової плівки за її зовнішніми ознаками. Метод може застосовуватися за умови, що товщина нафтової плівки не перевищує 1 мм.

Маса нафти (нафтопродуктів), що надійшла у водний об'єкт, визначається за формулою:

$$M = M_n / (1 - \epsilon), \quad (10)$$

де M - маса нафти (нафтопродуктів), що надійшла у водний об'єкт, кг;

M_n - визначається за формулою (7), наведеною у пункті 8 цього розділу;

$\epsilon = 0,15$ - частка нафти (нафтопродуктів), що розчинена і емульгована у морській воді.

10. Якщо маса нафти (нафтопродуктів), розлитої на поверхні води, визначається кількома способами, що дають різні результати, у розрахунок береться більша величина.

11. Маса нафти (нафтопродуктів), що потрапила на сніжно-льодову поверхню, визначається за формулою:

$$M = M_{\text{л}} \times S_{\text{л}}, \quad (11)$$

де M - маса нафти (нафтопродуктів), що потрапила на сніжно-льодову поверхню, кг;

$M_{\text{л}}$ - маса нафти (нафтопродуктів) на одиницю площі сніжно-льодової поверхні, $кг/м^2$;

Sl - площа розливу нафти (нафтопродуктів) на сніжно-льодову поверхню, м².

Маса нафти (нафтопродуктів) на одиницю площі сніжно-льодової поверхні (Мл) визначається шляхом відбору проб (кернів) за принципом «конверту» (чотири точки відбору по периметру плями та одна у її центрі). Із відібраних проб складається загальна проба, в якій і визначається маса нафти на 1 м² площі.

12. Маса сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин, привнесених у морські води, яка визначається методом експертної оцінки або розраховується за формулою:

$$M = S \times 1/3 \times G, \quad (12)$$

де **M** - маса сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин, привнесених у морські води, кг;

S - площа водної поверхні, забрудненої сторонніми предметами, матеріалами, відходами та/або іншими речовинами, м²;

G - маса сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин на одиницю площі поверхні води, кг/м².

Визначення маси сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин на одиницю площі поверхні води (G) здійснюється на ділянках площею 1 м², розташованих на однаковій відстані від місця їх максимального зосередження, яке приймається за центр засміченої поверхні води.

13. Якщо шкода від забруднення та/або засмічення спричинена скиданням забруднюючих речовин, сторонніх предметів, матеріалів, відходів та/або інших речовин від кількох суден збитки розраховуються для кожного судна окремо.

14. Якщо неможливо визначити кількість стічних вод або забруднюючих речовин, скинутих кожним з суден ця кількість ділиться пропорційно водотоннажності з урахуванням забруднюючих речовин, які спричинили забруднення.

Додаток
до Методики визначення збитків,
заподіяних навколишньому
природному середовищу в межах
територіального моря, виключної
морської (економічної) зони
та внутрішніх морських вод України
в Азовському та Чорному морях
(пункт 4 розділу 3)

ПІТОМА МАСА
нафти (нафтопродуктів) на 1 м² поверхні води при різному
зовнішньому вигляді нафтової плівки

№ з/п	Зовнішні ознаки нафтової плівки	Маса нафти (нафтопродуктів) на 1 м² поверхні води, г
-------	---------------------------------	--

1	Чиста водна поверхня без ознак забарвлення при різних умовах освітлення	0
2	Відсутність нафтової плівки і плям, окремі райдужні смуги, що спостерігаються при найбільш сприятливих умовах висвітлення і спокійному стані водної поверхні	0,1
3	Окремі плями та сіра плівка срібlistого нальоту на поверхні води, що спостерігаються при спокійному стані водної поверхні, поява перших ознак забарвлення	0,2
4	Плями і нафтова плівка з яскравими кольоровими смугами, що спостерігаються при незначному хвилюванні водної поверхні	0,4
5	Нафта (нафтопродукти) у вигляді плям і плівки, що покриває значні ділянки поверхні води, що не розриваються при хвилюванні водної поверхні	1,2
6	Поверхня води покрита суцільним шаром нафти (нафтопродуктів), добре видимим при хвилюванні водної поверхні, забарвлення нафтової плівки темне, темно-коричнєве	2,4